

ТЕРИТОРІАЛЬНЕ РОЗМЕЖУВАННЯ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ КОРДОНІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА МОЛДОВОЮ 1940 р.

Стаття присвячена процесу регулювання питання про створення кордону між МРСР і УРСР у 1940 р., порушує важливу проблему сьогодення – чому на теренах окремих країн виникає центробіжна тенденція до виділення їх частин в окремі державні утворення. Створення самопроголошеної Придністровської республіки можна певною мірою пояснити через інформацію проаналізованих вченими документів.

Питання національно-територіального розмежування між суверенними державними утвореннями, що виникли внаслідок розпаду СРСР, набули сьогодні особливої гостроти. У цілому ряді регіонів їх вирішення пішло шляхом збройних конфліктів. Достатньо пригадати конфлікт у межах Грузії, коли Абхазія будь-що прагнула вийти зі складу республіки під гаслом оприлюднення власного суверенітету, або теж саме Придністров'я – самопроголошену на землях суверенної Молдови республіку, що існує досі.

Світова історія знає чимало прикладів того, як не раз оскаржувалися країнами території, що були порубіжжям на прикордонні держав (Ельзас та Лотарингія – камінь зіткнення між Францією та Німеччиною, або ж Судетська область, яку ніяк не могли поділити держави-сусіди), ставали причинами тривалих конфліктів, що розтягувалися на віки. Поява міжнародних правничих документів, зокрема Гельсинської угоди 1975 р., які остаточно визначали і закріплювали кордони післявоєнної Європи, визнавали існуючі на політичній карті континенту суверенні держави в межах встановлених територій, стала можливою завдяки закінченню тривалого процесу узгодження між

країнами питань належності окремих областей, на які претендували одночасно держави-сусіди. Існуючі кордони відтак оголошені недоторканими.

Одним із наслідків панування тоталітарної системи, була наявність «прозорих» кордонів між національно-державними утвореннями в рамках колишнього Союзу РСР, що створювала видимість їх суверенітету та державності, а насправді – камуфлювала давно виправдану практику «divide et impera» – «розділяй і володарюй». Прагнучи зайняти гідне місце у світовому співтоваристві, молоді держави мають керуватися одним із найважливіших принципів міжнародного права – неподільності своїх теренів та непорушності кордонів.

Довгий час механізм та історія територіального розмежування України та Молдови у 1940 р. обминалися дослідниками й «практиками» з національних відносин через те, що цей процес через свої певні суперечливі моменти не вписувався у домінуючу концепцію розквіту та зближення народів у «новій історичній спільності – радянському народі». Для широкого загалу ще й досі залишаються невідомими численні документи стосовно цієї делікатної теми, яка, як побачимо далі, мала своє продовження.

Документи, які розглядаються нижче, на нашу думку, зацікавлять як фахівців, так і широке коло читачів, оскільки піднімають завісу над механізмом розмежування України та Молдови у другій половині 1940 р., розкривають, так би мовити, кухню тих явищ, які відлунують і сьогодні. Значна частина цих документів зберігається у фондах Президії Верховної Ради СРСР Центрального державного архіву Російської Федерації. Читача зацікавлять статистичні матеріали щодо національного складу населення суміжних районів України та Молдови, позиції й підходи керівників обох республік, відповідальних працівників апарату Секретаріату та Президії Верховної Ради СРСР щодо встановлення кордонів.

Бессарабія, як відомо, увійшла до складу Російської держави за Бухарестським мирним договором (травень 1812 р.) внаслідок перемоги Росії у війні з Туреччиною 1806 – 1812 рр. У складі Російської імперії у 1818 р. спочатку була створена

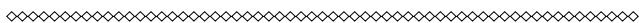
Бессарабська область, а з 1873 р. – губернія. В адміністративному відношенні вона поділялася на вісім повітів: Кишинівський, Аккерманський, Бендерський, Орхеївський, Сорокський, Хотинський, Бельцький та Ізмаїльський. Площа губернії становила 46,6 тис. км².

У січні – березні 1918 р., скориставшись загальним наступом кайзерівських військ на всьому російсько-німецькому фронті, Бессарабію захопила Румунія і на 22 роки встановила своє панування на цій території, яка фактично Румунії як державі ніколи не належала. Так штучно виникло «бессарабське питання», що згодом стало предметом торгу між ворогуючими міжнародними політичними силами.

Уряди Української Народної Республіки, УРСР, РРФСР, а згодом і СРСР не визнали акту незаконної анексії Бессарабії. Радянський Союз робив все можливе, аби повернути ці землі, вважаючи, що для цього існують всі моральні і юридичні підстави, історичне право. На радянських картах 20–30-х років територія Бессарабії позначалася не інакше як косою штриховкою з обов'язковим написом: «Окупована Румунією у 1918 р.».

Спираючись на таємний протокол пакту про ненапад між СРСР та Німеччиною від 23 серпня 1939 р., радянські війська після двох нот радянського уряду королівській Румунії 28 червня 1940 р. вступили на територію Північної Буковини та Бессарабії і 3 липня закрили кордон з Румунією по річках Прут та Дунай. Юридичне закріплення нових земель у складі Союзу РСР відбулося шляхом створення нової союзної республіки – Молдавської РСР та розподілу території Бессарабії між МРСР та УРСР.

Певна річ, нова республіка мала створюватися не у «територіальному вакуумі», а мусила мати цілком визначені обриси теренів, де мала поширюватися дія органів її влади. Досвід у справі соціалістичного національно-державного будівництва молдавського народу до 1940 р. вже існував на Лівобережжі Дністра. *Ще 12 жовтня 1924 р. на історичних українських землях Подністров'я у складі УРСР була утворена Молдавська Автономна Радянська Соціалістична Республіка.* До складу

МАРСР входило 11 районів: Слободзейський, Тираспольський, Григоріопольський, Дубоссарський, Рибницький, Кам'янський, Крутянський (Колимський), Бірзульський (Котовський), Балтський, Ананьївський, Красноокнянський. Територія республіки становила 8,4 тис. км².

На початку липня 1940 р. РНК цієї автономної республіки та Молдавський обком Компартії України звернулися у Раднарком СРСР та ЦК ВКП(б) із пропозицією про утворення Молдавської РСР. Останні підтримали це прохання і в свою чергу 10 липня 1940 р. звернулися до Верховної Ради Союзу РСР із пропозицією про створення нової союзної республіки.

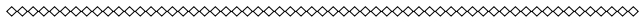
Практично робота по визначенню лінії кордону між УРСР та майбутньою МРСР почалася, як свідчать документи, з другої половини липня 1940 р. Вона велася у Секретаріаті Президії Верховної Ради СРСР, у партійних та державних органах Молдавії та України. Свою діяльність у цій справі Секретаріат Президії Верховної Ради СРСР розпочав з термінового доручення Головному Управлінню геодезії та картографії при РНК СРСР та 3-му відділу Управління військово-топографічної служби Робітничо-Селянської Червоної Армії забезпечити Секретаріат картами масштабів 1:500.000 та 1:1.000.000, на яких мали бути нанесені території Молдавської АРСР, Бессарабії, Північної Буковини з прилеглими до них ділянками областей УРСР та провінцій Румунії. Оброблялися і аналізувалися офіційні дані румунської статистики на 29.XII. 1930 р. та матеріали перепису населення СРСР 1939 р.

Дані офіційної румунської статистики через свою запрограмованість на показ «успіхів» у румунізації населення Бессарабії не були об'єктивними і не могли задовольнити ні Секретаріат Президії Верховної Ради СРСР, ні керівництво УРСР та МАРСР. Як видно з наведеного нижче документа, у румунському переписі населення 1930 р. повністю ігнорувалося молдовське населення Бессарабії, навіть графи «молдавани» не існувало. Королівська Румунія не бачила і не хотіла бачити такої нації на «своїй» території! Тому керівництво Молдавської АРСР та Української РСР направили в Секретаріат Президії Верховної

ДАННЫЕ О СОСТАВЕ НАСЕЛЕНИЯ БЕССАРАБИИ НА 29. XII. 1930 г.
(по материалам Центрального института статистики.
Изд. 1937 – 38.; Бухарест)

Наименование уезда	Наименование уездного центра	Уезды	Вт. ч. центра	Национальный состав населения								Поляки
				Румыны	Русские	Украинцы	Болгары	Гагаузы	Евреи	Немцы	Цыгане	
Бессарабия	г. Кишинев	2.864.402	114.896	1.610.757	351.912	314.211	163.726	98.172	204.858	81.089	13.513	8.104
Аккерманский	г. Аккерман	341.176	34.485	56,2 11,0 62.249	12,3 11,0 58.922	70.095	5,7 71.227	3,4 7.876	7,2 11.390	2,8 55.598	0,5	0,3
Белецкий	г. Бельцы	386.721	30.570	18,5 270.942	17,3 64.569	20,5 29.288	20,9	2,3	3,3 31.695	16,3	—	—
Бендерский	г. Бендеры	306.592	31.384	56,2 163.673	12,0 44.989	7,6 9.047	—	—	8,2 16.845	—	—	—
Измаилский	г. Измаил	225.509	24.998	53,4 72.020	14,7 66.987	3,0 10.655	6,4 43.357	12,8 15.591	5,5	—	—	—
Кагульский	г. Кагул	196.693	11.370	31,9 100.714	29,7 14.740	4,7 61,9	19,2 28.565	6,9 39.299	—	8.644	—	—
Кишиневский	г. Кишинев	419.621	114.896	51,2 326.455	7,5 29.770	0,3 2.732	—	14,5 17,9	—	4,4	—	—
Орхевский	г. Орхев	279.292	15.279	77,8 243.936	7,1 10.746	0,7 2.469	—	—	11,9 18.999	—	—	—
Сорокский	г. Сорока	316.368	15.001	87,3 232.720	3,8 25.736	0,9 26.039	—	—	6,8 29.191	—	—	—
Хотонский	г. Хотин	392.430	15.334	73,6 137.348	8,1 53.453	8,2 136.267	—	—	9,2 35.985	—	—	—
Северная Буковина				35,0 13,6		41,6	—	—	9,2	—	—	—
Черновцкий	г. Черновцы	306.194	112.194	78.589	3.295	136.380	—	—	51.247	19.586	—	15.243
Сторожинецкий	г. Сторожинец	169.894	8.695	25,7 57.595	1,1 1.582	44,5 77.382	—	—	16,7 15.322	6,4 8.990	—	5,0 7.985
				33,9	0,9	45,5	—	—	9,0	5,3	—	4,7

Ради СРСР цілу низку довідок статистичного характеру, які мали відображати реальну, на їх думку, картину національного складу населення Бессарабії та суміжної з нею території Правобережжя Дністра. Були також направлені проекти щодо визначення кількісного складу населення, яке відходило до новостворюваної МРСР або залишалось у складі УРСР.

Нижче подаються довідки Голови Президії Верховної Ради Молдавської АРСР Ф.Г. Бровка про національний склад у повітах Бессарабії від 20 липня 1940 р.

СПРАВКА О НАЦИОНАЛЬНОМ СОСТАВЕ

по Измаильскому уезду

молдаван — 72.020
 русских — 66.966
 украинцев — 10.654
 немцев — 983
 евреев — 6.30С
 болгар — 4.375
 гагаузов — 15.591
 другие — 8.592
всего — 255.509

ЦДАРФ у Москві.— Ф.7523.—
 Оп. 11.— Спр. 201.— Арк. 28.

по Аккерманскому уезду

молдаван — 62.249
 русских — 58.922
 украинцев — 70.095
 немцев — 55.598
 евреев — 11.390
 болгар — 71.227
 гагаузов — 7.876
 другие — 3.119
всего — 341.,Б76*

ЦДАРФ у Москві.— Ф.7523.—
 Оп. 11.— Спр. 201.— Арк. 29.

СПРАВКА О НАЦИОНАЛЬНОМ СОСТАВЕ

по Кишиневскому уезду

молдаван — 326.455
 русских — 29.770
 украинцев — 2.732
 немцев — 2.823
 евреев — 8.961
 болгар — 712
 гагаузов — 40
 другие — 7.278
всего — 428.772

ЦДАРФ у Москві.— Ф. 7523.—
 Оп. 11.— Спр. 201.— Арк. 30.

Кагульского уезда

молдаван — 100.714
 русских — 14.740
 украинцев — 619
 немцев — 8.646
 евреев — 4.434
 болгар — 28.562
 гагаузов — 35.299
 другие — 3.678
всего — 196.693

ЦДАРФ у Москві.— Ф. 7523.—
 Оп. И.— Спр. 201.— Арк. 31.

СПРАВКА О НАЦИОНАЛЬНОМ СОСТАВЕ

по Хотинскому уезду

молдаван — 137.348
 русских — 5.343
 украинцев — 163.257
 немцев — 322
 евреев — 35.986
 болгар — 26
 гагаузов — 2
 другие — 2.026
всего — 392.430

ЦДАРФ у Москві. — Ф. 7523. —

Оп. II. — Спр. 201. — Арк. 32.

по Орхеевскому уезду

молдаван — 243.909
 русских — 10.738
 украинцев — 2.469
 немцев — 154
 евреев — 18.999
 болгар — 87
 гагаузов — 1
 другие — 2.900
всего — 279.257

ЦДАРФ у Москві. — Ф. 7523. —

Оп. II. — Спр. 201. — Арк. 33.

Безумовно, що для істориків становлять інтерес пропозиції керівників Молдавської АРСР та УРСР щодо визначення кордонів між Молдавією та Україною. Обидві сторони направили їх у Секретаріат Президії Верховної Ради СРСР 20–22 липня 1940 р. З молдавської сторони їх підписали секретар Молдавського обкому Компартії України П.Г.Бородін, Голова Раднаркому МАРСР Т.А.Константинов та Голова Президії Верховної Ради МАРСР Ф.Г.Бровко, із української – Голова Президії Верховної Ради УРСР М.С.Гречуха. Якщо питання про західний кордон Молдавської РСР не викликав сумнівів, оскільки він проходив по лінії державного кордону СРСР з Румунією, то питання територіального розмежування Молдови та України вимагало детального вивчення. Тим більше, що у позиціях обох республік мали місце розходження, які потребували свого суттєвого врегулювання. Далі ми наводимо довідковий матеріал архіву, що стосується національного складу населення.

СПРАВКА О НАЦИОНАЛЬНОМ СОСТАВЕ НАСЕЛЕНИЯ

по Сорокскому уезду

молдаван — 232.720
 русских — 25.736
 украинцев — 26.039

по Белецкому уезду

молдаван — 270.942
 русских — 46.569
 украинцев — 29.288

по Бендерскому уезду

молдаван — 163.673
 русских — 44.989
 украинцев — 19.599

немцев – 417	немцев – 1.623	немцев – 10.534
евреев – 29.191	евреев – 31.695	евреев – 2.570
болгар – 69	болгар – 66	болгар – 16.845
гагаузов – 13	гагаузов – 8	гагаузов – 39.345
другие – 2.183	другие – 6.530	другие – 9.047
в с е г о – 316.368	в с е г о – 386.721	в с е г о – 306.592

**СОСТАВ НАСЕЛЕНИЯ ПО ВОЛОСТЯМ ИЗМАЙЛСКОГО УЕЗДА
(данные тов. Бурмистенко).**

Измайльская волость	79.695 чел.
в том числе: украинцы и русские – 39.739 (50 %)	
молдаване – 24.717 (31 %)	
Килийская волость	70.712 чел.
в том числе: украинцы и русские – 45.450 (54 %)	
молдаване – 17.992 (25,4 %)	
Ренийская волость	56.388 чел.
в том числе: украинцы и русские – 809 (1,4 %)	
молдаване – 37.347 (66,2 %)	
Болградская волость	49.214 чел.
в том числе: украинцы и русские – 2.618 (5,5 %)	
молдаване – 1.917 (3,9 %)	
болгары – 30 026 (61 %)	
гагаузы – 14.500 (89,15 %)	

**СПРАВКА О СОСТАВЕ НАСЕЛЕНИЯ ПО ВОЛОСТЯМ
АККЕРМАНСКОГО УЕЗДА**

	Всего населения	Молдаван	Русских	Украинцев	Прочих
По уезду в %	341.176	62.249 18,24	58.922 17,27	70.095 20,55	149.910 43,94
г. Аккерман в %	34.485	5.092 14,77	12.729 36,91	10.179 29,52	6.485 18,80
Волости: Казаяе в %	49.144	10.936 22,5	8.057 16,40	25.775 52,45	4.376 8,90
Таругино в %	46.162	1.183 2,56	5.405 11,71	349 0,76	39.225 84,97
Татарбунар в %	58.502	6.227 10,64	7.509 12,84	18.308 31,29	26.458 45,23

Тузлы в%	44.605	2.401 5,38	14.425 32,34	13.360 29,95	14.419 32,33
Волонтировка в%	44.090	32.384 73,45	8.64 19,601	9252,10	2.140 4,85
Ташлык в%	61.042	3.448 5,65	1.252 2,05	847 1,39	55.495 90,91

* Справка составлена по данным, представленным Президиумом Верховного Совета Молдавской АССР.

В числа «прочих» входят, главным образом, немцы—55.598, болгары—71.227, евреи—11.390.

Сведения о составе населения по волостям не балансируются с итоговыми данными по уезду, по причине отсутствия полных данных по волостям.

ЦДАРФ у Москві.— Ф. 7523.— Оп. 11.— Спр. 201.— Арк. 71

СПРАВКА О СОСТАВЕ НАСЕЛЕНИЯ ПО ВОЛОСТЯМ ИЗМАЙЛСКОГО УЕЗДА*

	Всего населения	Молдаван	Русских	Украинцев	Прочих
По уезду в%	225.509	72.020 31,94	66.987 29,70	10.655 4,73	75.847 33,63
Волости: Фынтына Зин в%	64.517	14.294 22,16	29.242 45,32	3.872 6,00	17.107 26,52
В т. ч. г. Из- маил в%	24.998	5.003 20,01	14.845 59,38	1.520 6,08	3.630 14,53
Болградская в%	44.056	12.928 29,34	2.775 6,30	88 0,20	28.265 64,16
Н—Килия в%	61.811	15.298 24,75	31.119 50,35	6.584 10,65	8.110 14,25
Рени в%	55.127	30.000 54,42	3.830 6,96	112 0,20	21.185 38,43

* Справка составлена по данным, представленным президиумом Верховного Совета Молдавской АССР.

Сведения о составе населения по волостям не балансируются с итоговыми данными по уезду, по причине отсутствия полных данных.

**НАЦИОНАЛЬНЫЙ СОСТАВ НАСЕЛЕНИЯ ПО НАИБОЛЕЕ
МНОГОЧИСЛЕННЫМ НАЦИОНАЛЬНОСТЯМ ПО ОТДЕЛЬНЫМ
РАЙОНАМ ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ УССР
(по данным переписи населения 17.01.1939 г.)**

Районы Одесской области	Всего	Молдаване	Украинцы	Русские	Немцы	Прочие
Белявский	45 367	6 321	23 115	9 839	5 155	973
Овидиопольский	33 045	* *	16 612	1 976	13 518	939
Раздельнянский	45 809	1 282	22 231	3 193	16 589	2 514
Гросуловский	28 447	577	19 160	3 125	4 272	1 313
Фрунзовский	35 839	1 229	30 796	1 455	1 150	1 209
Троицкий	26 377	360	24 133	1 262	* *	622

* Таблица составлена по наиболее многочисленным национальностям.

** Есть, но в малом количестве.

ЦДАРФ у Москві. – Ф. 7523. – Оп. 11. – Спр. 021. – Арк. 41.

**СПРАВКА О НАСЕЛЕНИИ СОЮЗНОЙ МОЛДАВСКОЙ ССР,
ПО ПРОЕКТУ, ПРЕДСТАВЛЕННОМУ МОЛДАВСКОЙ АССР.**

	Всего населения	По национальности								
		Молдаван		Украинцев		Русских		Других		Премечание
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	
По уездам Бессарабии (без Хотинского и Аккерманского уездов и Килийской вол. Измайлского узда).	2.068.987	1.395.162	67,43	74.265	3,59	208.418	10,07	391.142	18,91	Данные Румынской статистики на декабрь 1930 года.
По районам МАССР (без Кадымского, Песчаного и Балтского р.)	469.413	161.801	34,47	198.755	42,34	55.133	11,75	53.724	11,44	
Всего по МССР	2.538.400	1.556.963	61,34	273.020	10,76	263.551	10,38	444.866	17,52	Данные переписи населения 1939 года.
Отходит к УССР Без уездов Бессарабии	795.415	215.595	27,10	239.946	30,17	143.494	18,04	196.380	24,69	
Без районов МАССР	129.743	9.181	7,08	105.070	80,98	6.145	4,73	9.347	7,21	
Северная часть Буковины	476.088	136.184	28,61	213.762	44,90	4.877	1,02	121.265	25,47	
Всего отходит к УССР	1.401.246	360.960	25,76	558.778	39,88	154.516	11,03	326.992	23,33	

ЦДАРФ у Москві. – Ф 7523. – Оп. 11. – Спр. 201. – Арк. 51

**СПРАВКИ О НАСЕЛЕНИИ СОЮЗНОЙ МОЛДАВСКОЙ. ССР,
ПО ПРОЕКТУ УКРАИНСКОЙ ССР**

	Всего населения	По национальности							
		Молдаван		Украинцев		Русских		Других	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
По районам Бессарабии (без Хотинского, Аккерманского у. Килийского и Измаильской вол Изм. у.)	2.004.470	1.380.868	68,89	70.393	3,51	179.176	8,94	374.033	18,66
По районам МАССР Тираспольский, Григориопольский, Дубоссарский, Каменский, Рыбницкий, Слободзейский.	267.075	119.484	44,74	87.345	32,71	30.869	11,56	29.359	10,99
Всего по МССР	2.271.527	1.500.352	65,05	157.738	6,94	210.045	9,25	403.392	17,76
Отходит к УССР Без уездов Бессарабии	859.932	229.889	26,73	243.818	28,35	172.736	20,08	213.489	24,84
Без райн. МАССР	332.099	51.489	15,51	216.480	65,19	30.409	9,16	33.712	10,14
Без Северной части Буковины	476.088	136.184	28,60	213.762	44,90	4.877	1,02	121.265	25,48
Всего отходит к УССР	1.668.119	417.571	25,03	674.060	40,41	208.022	12,47	368.466	22,09

ДАРФ у Москві. – Ф. 7523. – Оп. 11. – Спр. 201. – Арк. 51.

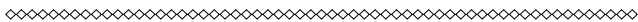
**ПРЕДЛОЖЕНИЯ МОЛДАВСКОГО ОБКОМА,
СОВНАРКОМА И ПРЕЗИДИУМА
ВЕРХОВНОГО СОВЕТА МАССР
ПО УСТАНОВЛЕНИЮ ГРАНИЦ МССР**

Молдавский обком КП(б)У, Совнарком и Президиум Верховного Совета МАССР просят установить территорию Молдавской Советской Социалистической Республики в следующих границах:

Северная граница МССР

Граница между УССР и Молдавской Республикой проходит от реки Прут между селами Богданешты и Лопатник, параллельно реке Лопатник, на север между селами Коржеуцы и Тринка, оставляя село Тринка в составе Молдавской Республики.

Проходя между селами Каракушаны и Константиновку линия границы огибает село Константиновку с северо-запада и поворачивает на юго-восток в направлении между селами Нижние Холохоры и Тырновка и далее на восток – между се-

лами Михайляны и Глинная, оставляя село Глинная в составе Молдавской Республики.

Далее к юго-востоку от села Ротунда линия границы проходит по границе Хотинского и Бельцкого уезда с западной стороны от села Паладия на север и, огибая село Ходороуцы, поворачивает на восток между селами Клокушна и Волочинец параллельно железной дороге, следуя далее до реки Днестр по границе между Сорокским и Хотинским уездами.

Границу в восточной части между Молдавской ССР и УССР установить на территории бывшей Молдавской АССР, исключив следующие районы: Кодымский, Балтский, Песчанский, как остающиеся в составе Украинской ССР.

Граница Молдавской ССР в этой части обозначена на прилагаемой карте Молдавской АССР и проведена по границам Кодымского, Балтского и Песчанского районов.

Границу южной части Молдавской ССР установить по Килийской волости с включением в состав МССР Ренийской, Болградской, Измаильской волостей и города Измаила.

Дальнейшую границу МССР до реки Днестр установить по границам существующих Аккерманского, Кагульского и Бендерского уездов.

Предлагая южную границу с включением города Измаила в состав Молдавской ССР, обком, Совнарком и Президиум Верховного Совета исходят из следующих соображений:

1. Население Ренийской, Болградской и Измаильской волостей составляет в большинстве молдавское.

2. Город Измаил является центром культурного и экономического тяготения Ренийской, Болградской и Измаильской и части волостей Кагульского уезда.

Секретарь Молдавского обкома КП(б)У	(Бородин)
Председатель Совнаркома МАССР	(Константинов)
Председатель Президиума Верховного Совета МАССР	(Бровко)

Документ не датовано

4. В отношении Измаильского уезда.

В Измаильском уезде числится 255.909 человек жителей. Из них: 34,7 % – украинцев и русских, 32 % – молдаван и 33,39 – болгар, гагаузов и других национальностей. А если взять народонаселение отдельно по каждой волости Измаильского уезда, то станет очевидным, что в Килийской и Измаильской волостях проживает от 50 до 65 % украинцев и русских и только 25–30 % молдаван.

Я считаю, что Измаильский уезд должен быть присоединен к Украинской ССР, исходя из следующих соображений:

а) сам город Измаил населен почти исключительно украинцами и, частично, русскими;

б) что 33,3 % болгар и гагаузов, живущих в уезде, как славянские племена, имеют больше общего и в правах и в быту с украинцами, чем с молдаванами;

в) что большая незамерзающая водная магистраль – Дунай – соединена с Черным морем, может быть эффективно использована имеющейся на территории Украинской ССР речной и морской флотилией и нет смысла делить Дунай на сферы влияния как с точки зрения экономической, так и стратегической.

Несколько слов в отношении официальных данных румынской переписи населения за 1930 год и в особенности в части национального состава. Я подхожу к этим, так называемым официальным данным переписи, в высшей степени критически и безусловно сомневаюсь в их точности.

Достаточно сказать, что даже румынский авторитет – профессор Нестора, которого во всяком случае нельзя заподозрить в благосклонности к народам, населяющим Бессарабию, – в своей статье «Национальные меньшинства в Румынии («Minoriatile in Romania»), опубликованной в румынском журнале «Generatia Unirii» за 1929 год считает, что данные официальной румынской переписи 1927 г., проводимой самими же румынскими чиновниками, намного преуменьшают «румынский элемент».

Данные переписи 1927 г., как видите, не опубликованы, а опубликованы данные переписи 1930 года, которая повторно была проведена в 1930 году с соответствующими коррективами бесспорно в оправдание насильственного захвата Бессарабии.

Какое же у нас основание верить данным переписи 1930 года, а не данным переписи 1927 года, проведенной тоже румынскими чиновниками, и видимо совсем не в пользу народа, населяющего Бессарабию?

Я, безусловно, склонен взять, как сугубо ориентировочные, неопубликованные данные румынской переписи 1927 года.

А эти данные свидетельствуют, что в Бессарабии проживает:

Уезды	Национальности в %							Русских и украинцев вместе взятых
	Молдаван	Украинцев	Русских	Болгар Гагаузов	Евреев	Немцев	Прочих	
Аккерманский	19,6	14,1	25,0	17,0	4,0	17,1	3,2	39,1
Бендерский	54,5	5,6	12,9	15,7	6,6	2,8	1,9	18,5
Белецкий	69,5	8,6	7,8	—	12,5	—	1,6	16,4
Измаилский	32,5	20,3	24,0	18,0	3,1	—	2,1	44,3
Кишиневский	76,9	1,0	5,9	—	14,4	—	1,8	6,9
Кагульский	42,4	1,2	6,5	42,0	2,5	3,1	2,3	7,7
Орхеевский	89,0	1,8	1,1	—	7,7	—	0,4	2,9
Сорокский	76,4	8,9	3,7	—	10,3	—	0,7	12,6
Хотинский	48,3	37,0	3,5	—	11,0	—	0,2	40,5
ИТОГО	57,7	11,5	9,8	8,0	8,8	2,7	1,5	21,3

Из этой таблицы видно, что Аккерманский уезд имеет только 19,6 % молдаван, а русских и украинцев, вместе взятых — 39,1 %.

Хотинский уезд имеет 48,3 % молдаван, а русских и украинцев, вместе взятых — 40,5 %.

Измаилский уезд имеет — 32,5 % молдаван, а русских и украинцев — 44,3%.

А если эти цифры рассматривать в разрезе отдельных волостей, то картина будет еще разительнее. Тут мне могут бросить обвинение такого порядка, что неправильно будет обобщать данные об украинцах и русских. Я же считаю, что именно правильным будет считать их вместе и вот почему:

во-первых, потому, что и по нраву, и по обычаю украинцы и русские там стоят ближе друг к другу, чем к молдаванам;

во-вторых, потому, что они живут вместе компактными массами и в то время, как молдаване живут отдельными селами;

и, наконец, в-третьих, потому, что румыны с целью увеличения «румынского элемента» в Бессарабии искусственно переводили украинцев в молдаван и последних брали вместе с румынами в рубрику «румын».

И, кроме того, румыны были больше заинтересованы как раз в уменьшении украинцев, а не русских. А украинский народ, запуганный еще царским правительством, боясь гнева румынских властей, в свою очередь, называл себя русскими или даже русскими хохлами.

Исходя из этого, мы считаем, что отделить там украинцев от русских, нельзя и неправильно будет.

4. И, наконец, вопрос о территории Молдавской АССР.

В Молдавской АССР числится 572.339 человек жителей, из них: 30,2 % – молдаван, 12,8 % – прочих национальностей и 57% – украинцев, населяющих сплошной массой Кодымский, Песчанский, Ананьевский, Валегоцуловский, Красноокнянский, Чернявский, Балтский и Котовский районы и отдельными сельсоветами в остальной части районов, прилегающих к Украинской ССР.

Я считаю нецелесообразным оставление этих чисто украинских районов и сельсоветов в составе Молдавской ССР, имея в виду хотя бы и то, что при создании Молдавской ССР там не будет украинского языка, а наоборот, во всех школах и учреждениях должен будет вводиться как обязательный молдавский язык. А упомянутые мною районы вплотную прилегают к районам Украинской ССР.

Таким образом, я вношу предложение спроектировать государственную границу Молдавской ССР в таком виде:

Территория Молдавской ССР с северо-запада граничит с Черновицкой областью. Граница между Украинской ССР и Молдавской ССР проходит на северо-восток от реки Прут между населенным пунктом Лопатник, оставляя его на стороне Молдавской ССР, и населенным пунктом Богданешты, оставляя его на стороне Украинской ССР. Далее граница идет парал-

лельно реке Лопатник на север между селами Коржеуце, оставляя его на стороне Украинской ССР, и Тринка, оставляя его на стороне Молдавской ССР.

Далее граница проходит между селами Каракушены и Константиновка, огибая село Константиновку на северо-западе, и поворачивает на юго-восток в направлении между селами Холохоры и Тырново, оставляя Холохоры на стороне Украинской ССР и Тырново на стороне Молдавской ССР. Далее граница идет на восток и проходит юго-восточнее села Ретунда.

Далее граница проходит с западной стороны села Паладье на север и огибает село Ходорауцы, оставляя его на стороне Молдавской ССР, и поворачивает на восток, проходя между селами Клокушна и Окница, оставляя село Окница на территории Молдавской ССР и село Клокушна на стороне Украинской ССР, следуя далее по прямой на восток до реки Днестр, оставляя на территории Украинской ССР села: Секуряны и Волошково, а на стороне Молдавской ССР – хутор Бырново.

Отсюда государственная граница Молдавской ССР идет на юг по реке Днестр до границы бывшей Молдавской АССР, проходит по границе бывшей Молдавской АССР, оставляя на стороне Украинской ССР районы – Балтский, Кодымский, Песчанский, Ананьевский, Валегоцуловский, Красноокнянский, Чернявский и Котовский бывшей Молдавской АССР.

От южной границы бывшей Молдавской АССР государственная граница Молдавской ССР проходит вверх по реке Днестр на северо-запад до села Раскавцы, оставляя его на стороне Украинской ССР, и село Чобручи севернее от границы по реке Днестр – на стороне Молдавской ССР.

Далее граница идет на юго-запад, пересекая большую почтовую и транспортную дорогу Каушаны – Аккерман, и поворачивает на северо-запад, оставляя на стороне Молдавской ССР с севера – село Фиштельница и на стороне Украинской ССР на юге село Симонешты, далее пересекает реку Копчак, оставляя на стороне Молдавской ССР село Ермоклия с севера границы и на стороне Украинской ССР – село Березоя с южной стороны.

Далее граница поворачивает на юго-запад, пересекая боль-

шую почтовую и транспортную дорогу Каушаны – Манзыр, и проходит между селами – с севера село Токуз, оставляя его на стороне Молдавской ССР, и с юга село Ильинка, оставляя его на стороне Украинской ССР.

Затем граница поворачивает на северо-запад, оставляя на территории Молдавской ССР на север от границы села – Тараклия, Баймаклия, Батырь и на стороне Украинской ССР на юг от границы села – Чага, Троица, Бахмутка.

Отсюда граница поворачивает на юго-запад, оставляя на стороне Молдавской ССР села – Селемет, Чимишлия, Топал и на стороне Украинской ССР с юга границы села Богдановка, Ново-Богдановка, Чокур-Манжир.

Отсюда граница идет на юго-восток, пересекая железную дорогу, ведущую на Аккерман, пересекает реку Лунгуцу, проходит в двух километрах от села Чок-Майдан, оставляя его на стороне Украинской ССР, и далее проходит в трех километрах от села Башкалия, оставляя его на стороне Молдавской ССР.

Далее граница поворачивает на юго-восток восточнее села Авдарма, оставляя его на стороне Молдавской ССР, пересекает реку Лунга и железную дорогу, ведущую на Болград.

Отсюда граница проходит на юго-восток, оставляя на территории Молдавской ССР станцию Кульмя в двух километрах от границы, проходит по прямой на юго-восток в двух километрах от села Кульмя, оставляя его на стороне Украинской ССР, и далее пересекает большую почтовую и транспортную дорогу Тарутино – Чадыр-Лунг.

Далее граница поворачивает на юго-запад, оставляя на стороне Молдавской ССР село Твардица в двух километрах от границы. Отсюда граница поворачивает на юго-восток, пересекая большую почтовую и транспортную дорогу Чадыр-Лунг – Тарутино, оставляя на стороне Украинской ССР село Исирлия в четырех километрах от границы, и далее идет по прямой на юго-запад до села Дмитровки, оставляя его на стороне Украинской ССР, и села Валяпержей на стороне Молдавской ССР.

Отсюда граница поворачивает на запад, оставляя село Ново-Троян на стороне Украинской ССР, пересекает большую почто-

вую и транспортную дорогу Ново-Троян – Чадыр-Лунг и идет по прямой на запад, и в 12 километрах от села Ново-Троян граница идет на юг, оставляя на стороне Молдавской ССР село Тараклия.

Далее граница идет по прямой на юг, оставляя на стороне Молдавской ССР село Татар-Копчак и село Кубей, пересекая большие почтовые и транспортные дороги Кубей – Ново-Троян и Кубей – Пандаклия. Далее границы южнее Кубея поворачивает на запад и проходит по границе Измайлского и Кагульского уездов до стыка с рекою Прут, а затем идет на север по реке Прут и граничит с Румынией.

Кроме этого, в проект Постановления следует внести следующую, довольно существенную, оговорку.

При подробном описании и окончательном установлении границы все населенные пункты с преобладающим количеством украинцев и смежные с Украинской ССР подлежат присоединению их к Украинской ССР и, наоборот, все населенные пункты с преобладающим количеством живущих в них молдаван и смежных с территорией Молдавской ССР подлежат присоединению их к Молдавской ССР.

ЦДАРФ у Москві.– Ф. 7523.– Оп. 11.– Спр. 201.– Арк. 58–68.

Статистичні матеріали, пропозиції УРСР та МАРСР надходили у Секретаріат Президії Верховної Ради СРСР, зокрема в інформаційно-статистичний відділ, адміністративно-територіальний сектор. У свою чергу останній готував робочі документи для керівництва Секретаріату. У них викладалися і погляди щодо формування кордонів України та Молдавії.

СПРАВКА О НАСЕЛЕНИИ СОЮЗНОЙ МССР,

А ТАКЖЕ УЕЗДОВ И РАЙОНОВ, ОТХОДЯЩИХ К УССР

1. Всего населения в Союзной МССР в проектируемых границах: 2.339.798 чел.

В т. ч. от уездов Бесарабии – 1.905.287 чел.

от районов МАССР – 434.511 чел.

Национальный состав:

молдаван – 1.490.020 ..... 63,8%

русских – 226.300	9,67%
украинцев – 247.881	10,6%
других – 357.597	16,05%

2. Всего населения в уездах Бессарабии, Северной Буковины и районах МАССР, отходящих к Украине: 1.599.848 чел.

В т. ч. от уездов:

Бессарабии – 959.115

Северной части Буковины – 476.008

Районов МАССР – 264.645

Национальный состав:

украинцев – 583.917	36,63%
молдаван – 427.903	26,85%
русских – 191.767	11,66%
других – 396.261	24,86%

ЦДАРФ у Москві. – Ф. 7523. – Оп. 11. – Спр. 201. – Арк. 42.

Проаналізувавши позиції сторін, завідуючий інформаційно-статистичним відділом Щербаков підготував довідку під назвою: «Справка об административно-территориальном делении Молдавской ССР», в якій, зокрема, зазначалося, що «все районы Молдавской АССР по своему составу являются районами с наибольшим количеством молдавского населения. Постановка вопроса об отнесении Аккерманского и части Измаильского уездов в состав Украинской ССР нарушила бы историческую и экономическую связь населения означенных уездов с молдавским народом в целом. Хотинский уезд Бессарабии с населением 392.430 чел., в составе которого – 41,6 % украинцев, целесообразно присоединить к уездам Северной Буковины также с преобладающим количеством украинского населения (45 %) и на базе их образовать новую, Черновицкую, область в составе Украинской ССР.

Балтский и Песчанский районы Молдавской АССР с количеством украинцев свыше 80 % и совершенно незначительным молдавским населением было бы целесообразно передать в состав УССР» '.

Свої погляди стосовно національно-державного розмежування УРСР та МРСР Секретар Президії Верховної Ради СРСР

О.Ф.Горкін виклав у листі секретарю ЦК ВКП(б) Г.М.Маленкову (лист у справі не датовано, але, на пашу думку, це могло бути 23–24 липня 1940 р.).

О.Ф.Горкін писав: «Руководство Молдавской АССР вносит предложение образовать союзную Молдавскую ССР в составе:

Ананьевского, Валегоцуловского, Григориопольского, Дубоссарского, Каменского, Котовского, Красноокнянского, Рыбницкого, Слободзсйского, Тираспольского и Чернянского районов Молдавской АССР;

Белецкого, Бендерского, Кагульского, Кишиневского, Оргеевского, Сорокского уездов и Болградской, Измаильской и Ренийской волостей Измаильского уезда Бессарабии.

По этому проекту к Украинской ССР, помимо северной части Буковины, отходят Кодымский, Балтский и Песчанский районы Молдавской АССР, Хотинский, Аккерманский уезды и Килийская волость Измаильского уезда Бессарабии.

В соответствии с этим в составе Молдавской ССР будет считываться населения 2.538.400 чел., в том числе по уездам Бессарабии –2.068.987 чел. и по районам Молдавской АССР–469.413 чел.

По национальному составу население Молдавской ССР будет распределяться следующим образом:

молдаван	1.556.963	61,34 %
русских	263.551	10,38 %
украинцев	273.020	10,76 %
других национальностей	444.866	17,52 %

К Украинской ССР отойдет население 1.401.246 чел., в том числе по уездам Бессарабии –795.415 чел., по районам Молдавской АССР–129.743 чел. и по северной части Буковины –476.088 чел.

При окончательном установлении границы между Украинской ССР и Молдавской ССР отдельные населенные пункты с преобладающим населением украинцев или молдаван по границе размежевания будут относиться к соответствующей республике.

Председатель Президиума Верховного Совета Украинской ССР тов. Гречуха считает необходимым в состав УССР, помимо

северной части Буковины, включить вместо 3 районов – 8 районов Молдавской АССР (Кодымский, Песчанский, Балтский, Котовский, Ананьевский, Валегоцуловский, Чернянский и Красноокнянский), а также дополнительно включить Измаильскую волость Измаильского уезда Бессарабии.

Если принять предложение тов. Гречухи, то в Молдавской ССР население составит 2.271.527 чел., а к УССР отойдет население 1.668.119 чел.

Считаю наиболее приемлемым проект, представленный руководством Молдавской АССР.

В районах, которые тов. Гречуха предлагает дополнительно передать в состав Украинской ССР, молдаване составляют значительную часть среди населения: Котовский район – 28,5; Ананьевский район – 29,3; Валегоцуловский район – 28,4; Чернянский район – 19,0; Красноокнянский район – 7,6 % (по переписи 1939 г.).

Во всем Измаильском уезде украинцев насчитывается только 4,7%, в то время как молдаван имеется 31,9% (остальное население – русские, болгары, евреи и др.).

В Измаильской волости украинцев насчитывается 6,0 %, молдаван – 22,16%.

Кроме того, г. Измаил является центром экономического тяготения для ряда населенных пунктов Катульского уезда».

ЦДАРФ. у Москві. – Ф. 7523. – Оп. II. – Спр. 201. – Арк. 69–70, 73

Питання про утворення МРСР було винесено на розгляд VII сесії Верховної Ради СРСР (1–7 серпня 1940 р.). 2 серпня 1940 р. сесія прийняла «Закон про утворення Союзної Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки», а також «Закон про включення Північної частини Буковини й Хотинського, Аккерманського та Измаїльського повітів Бессарабії до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки».

У тексті Закону про утворення Молдавської РСР від 2 серпня 1940 р. із зрозумілих на те причин відсутній детальний опис кордонів між УРСР та МРСР. В ньому тільки перелічуються адміністративні одиниці, які включаються до новоствореної со-

юзної республіки. Це – місто Тирасполь та Григоріопольський, Дубоссарський, Кам'янський, Рибницький, Слободзейський і Тираспольський райони МАРСР, місто Кишинів та Бельцький, Кишинівський, Кагульський, Оргеївський і Сорокський повіти Бессарабії. В Законі, крім того, містилось положення про те, що Верховні Ради УРСР та МРСР мають подати на розгляд Верховної Ради СРСР проект встановлення остаточного кордону між обома республіками.

Уточнення лінії кордону між УРСР та МРСР продовжувалося ще впродовж трьох місяців поспіль. Це питання розглядалось на засіданнях Оргбюро ЦК ВКП(б), Секретаріату ЦК ВКП(б). 16 жовтня 1940 р. проект кордону з вказівками Секретаріату ЦК ВКП(б) був погоджений з керівництвом УРСР та МРСР.

Врешті, 4 листопада 1940 р. Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ «Про встановлення кордону між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Молдавською Радянською Соціалістичною Республікою». Його текст наводимо нижче повністю.

**УКАЗ ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СОВЕТА
СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК
«ОБ УСТАНОВЛЕНИИ ГРАНИЦЫ МЕЖДУ УКРАИНСКОЙ
СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКОЙ И
МОЛДАВСКОЙ СОВЕТСКОЙ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКОЙ»**

Утвердить постановление Президиума Верховного Совета Украинской ССР и Президиума Верховного Совета Молдавской ССР об установлении границы между Украинской Советской Социалистической Республикой и Молдавской Советской Социалистической Республикой (с запада на восток):

от реки Прут граница идет по территории Хотинского уезда между населенными пунктами Мамалыга и Крива, оставляя населенный пункт Мамалыга в составе Украинской ССР, а населенный пункт Крива – в составе Молдавской ССР;

далее граница идет по направлению на населенные пункты Липканы и Кишла Замжиева, оставляя населенный пункт

Липканы в составе Молдавской ССР, а населенный пункт Кишла Замжиева – в составе Украинской ССР;

далее, огибая населенный пункт Кишла Замжиева, граница проходит между населенными пунктами Зелена и Медвежа, оставляя Зелена в составе Украинской ССР, а Медвежа – в составе Молдавской ССР, и далее на населенный пункт Ларга, оставляя его в составе Молдавской ССР;

далее между населенными пунктами Павловка и Котюжаны, с одной стороны, и Лукачаны, с другой стороны, оставляя последний в составе Украинской ССР, а Павловку и Котюжаны – в составе Молдавской ССР;

далее между населенными пунктами Росошаны и Гриманкоуцы, оставляя населенный пункт Росошаны в составе Украинской ССР, а Гриманкоуцы – в Молдавской ССР, и далее на населенные пункты Болбока и Мендиковцы, оставляя Болбока в составе Молдавской ССР, а Мендиковцы – в составе Украинской ССР;

далее граница проходит между населенными пунктами Гвоздовцы и Клокушна, оставляя Гвоздовцы в составе Украинской ССР, а Клокушна – в Молдавской ССР, и далее на населенный пункт Секуряны, оставляя его в составе Украинской ССР;

далее по границе Хотинского уезда до реки Днестр и далее по реке Днестр, по существующей границе Винницкой области Украинской ССР до границы Каменского района Молдавской ССР;

далее по границе Каменского района Молдавской ССР до пересечения с рекою Вильшанка и далее на населенный пункт Нижняя Слобода, оставляя его в составе Украинской ССР;

далее на населенные пункты Кисырняк и Болтан, оставляя их в составе Украинской ССР, и далее по границе того же Каменского района по направлению на населенный пункт Алексеевка, оставляя его в составе Украинской ССР;

далее по границе Рыбницкого района Молдавской ССР до населенного пункта Васильевка, оставляя его в составе Молдавской ССР, и далее граница поворачивает к северу на населенный пункт Котовицы, оставляя его в составе Украинской ССР;

дальше между населенными пунктами Крутые и Плоть, оставляя населенный пункт Крутые в составе Украинской ССР, а населенный пункт Плоть – в составе Молдавской ССР;

дальше на населенные пункты: Мойная, Семеновка, Бурштены, Тимков, Домница и Колбасная, оставляя Мойная, Семеновка, Тимков и Домница в составе Украинской ССР, а Бурштены и Колбасная – в составе Молдавской ССР;

дальше на населенный пункт Климентьево, оставляя его в составе Украинской ССР, и дальше на населенные пункты: Кругляки, Станиславка и Семка, оставляя их в составе Украинской ССР;

дальше по существующей границе Рыбницкого и Дубоссарского районов Молдавской ССР до населенного пункта Нестерово, оставляя его в составе Украинской ССР, и дальше на населенный пункт Новая Маловата, оставляя его в составе Молдавской ССР;

дальше на населенный пункт Бурка, оставляя его в составе Украинской ССР, и дальше по существующей границе Григориопольского района до населенного пункта Ново-Александровка, оставляя его в составе Украинской ССР;

дальше на населенные пункты Савва и Новые Буторы, оставляя их в составе Украинской ССР, и дальше по существующей границе Тираспольского района до населенных пунктов: Плоское, Славяно-Сербка, Олег и Гребеники, оставляя их в составе Украинской ССР;

дальше по существующей границе Тираспольского района до населенного пункта Милолюбовка, оставляя его, а также населенные пункты: Ново-Красное, Ивано-Бузиновка, Степановка, Павловка, Кучурган, Трудуголок и Ивано-Николаевка – в составе Украинской ССР;

дальше по существующей границе Тираспольского и Слободзейского районов Молдавской ССР до реки Днестр и дальше по реке Днестр до населенного пункта Паланка, оставляя последний в составе Молдавской ССР;

дальше на населенный пункт Хан Кишло, оставляя его в составе Украинской ССР, а дальше на населенный пункт Капланы, оставляя его в составе Молдавской ССР;

далее на населенный пункт Суюндук (Джалар), оставляя его в составе Украинской ССР, и далее на населенные пункты Степановка и Волонтировка, оставляя их в составе Молдавской ССР;

далее между населенными пунктами Копчак и Александровка, оставляя Копчак в составе Молдавской ССР и Александровку – в составе Украинской ССР;

далее на населенный пункт Манзырь, оставляя его в составе Украинской ССР, и далее на населенный пункт Стурдзены, оставляя его в составе Молдавской ССР;

далее граница проходит по реке Чага до населенного пункта Каприор, оставляя последний в составе Молдавской ССР, и далее на населенный пункт Петровка (Чага), оставляя его в составе Украинской ССР;

далее на населенный пункт Троицкое, оставляя его в составе Молдавской ССР, и далее на населенные пункты: Петрешты, Куруджика, Сабанеевка и Колачены, оставляя их в составе Украинской ССР;

далее по существующей границе Аккерманского уезда до стыка границ Аккерманского, Бендерского и Кагульского уездов;

далее на населенные пункты: Тараклия, Татар-Копчак, оставляя их в составе Молдавской ССР, и далее на населенный пункт Кубей, оставляя его в составе Украинской ССР;

далее по существующей границе Измаилского уезда до границы Ренийской волости; далее на населенные пункты: Куза-Вода (Ходжи-Абдул), Этулия, Чишмикиой и Джуржулешты, оставляя их в составе Молдавской ССР, и далее граница доходит до реки Прут.

Председатель Президиума
Верховного Совета СССР
Секретарь Президиума
Верховного Совета СССР А.

М. Калинин.

А. Горкин.

Москва, Кремль, 4 ноябрь 1940 г.

Ведомости Верховного Совета СССР.
– 1940. – 13 нояб. – № 45 (108). – С.1-2.

Так проходило територіальне розмежування у липні – листопаді 1940 р. між УРСР та МРСР. З того часу лінія кордону між обома республіками не змінювалась, хоча молдовська сторона вже після Великої Вітчизняної війни ставила питання про передачу Молдавії ряду населених пунктів з Української РСР. Однак було не до того – вирішувалися першочергові завдання відбудови народного господарства.

Наведені вище документи, без сумніву, дадуть ґрунт для роздумів, висновків та ряду оцінок. Це тільки частина з відомих нам матеріалів на цю тему. Та й ті, що вміщені на цих сторінках, певною мірою проливають світло на те, як встановлювався кордон між Україною та Молдовою, засвідчуючи одночасно про його далеко не досконалу лінію. Повну картину всього того, що відбувалося підчас вирішення важливої територіальної проблеми, можна буде встановити тоді, коли стануть відомими багато інших свідчень, інформація документів, що й досі залишаються поза увагою дослідників. А саме вони мають пролити світло на причини децентричних процесів, з якими так раптово зустрілася Молдова в час самопроголошення на її теренах Придністровської республіки.

Після численного ряду передачі населених пунктів у лоно МРСР для збільшення її території та населення, вона становила країну з площею 33,7 тис. км², з населенням 3388 тис. чол. Молдовське населення складало до 65% від загальної його кількості, українське – до 15%, російське – понад 10%. Територія поділялась на 26 районів та мала 20 великих міст. Не пішли на користь ані українцям, ані молдованам територіальні зміни. Мине не багато часу і на приєднаних до Молдови теренах зникнуть школи з українською мовою викладання, національні бібліотеки, творчі колективи, а з побуту спілкування й мова прабатьків. Значний приплив до Придністров'я російського населення з центральних районів СРСР та розташування там великих чисельністю збройних контингентів спричинили до розширення російськомовного середовища, що позначилося і на самих молдованах.

Відтак поступово створювалося та накопичувалося те вибухо-

небезпечне підґрунтя, що мало колись досягти критичної сили, а за сприятливих умов перейти в іншу якість. Звичайно, з відстані у шістдесят років легко робити закиди правлячим колам республік у близькозорості, відсутності бачити в перспективі розвиток процесу «відрегулювання кордонів».

Та за всіляких обставин державні мужі мали б знати про центробіжні сили, що призводило у минулому до розпаду великої імперії. Вони постійно жили з таємних глибинних національних джерел, з яких пили спрагли праведники кожного з народів, що силою зброї, хитрощами, були приєднані до багатотисячних і різномовних вавілонів – імперій, так безжално експлуатувавши представників меншості, які завше зазнавали нечуваного гніту, що рано чи пізно вибухав у вигляді національно-визвольних війн.

Наступив врешті час «X» і вже ніщо не могло спинити дев'ятий вал розбурханого моря! Держави і державки, створені на теренах колишніх суперкраїн, відчайдушно намагалися протистояти зазіханню сусіднім державним утворень, що прагнули позбавити їх народи права на самоіндифікацію, а відтак і свободи, прав на всебічний вільний розвиток. Траплялося країни не могли відстояти незалежність століттями (згадаємо Польщу, яка понад 120 років її не мала), а потім, як птаха Фенікс, відроджувалися, беручи, ім'я від самоназви свого народу.

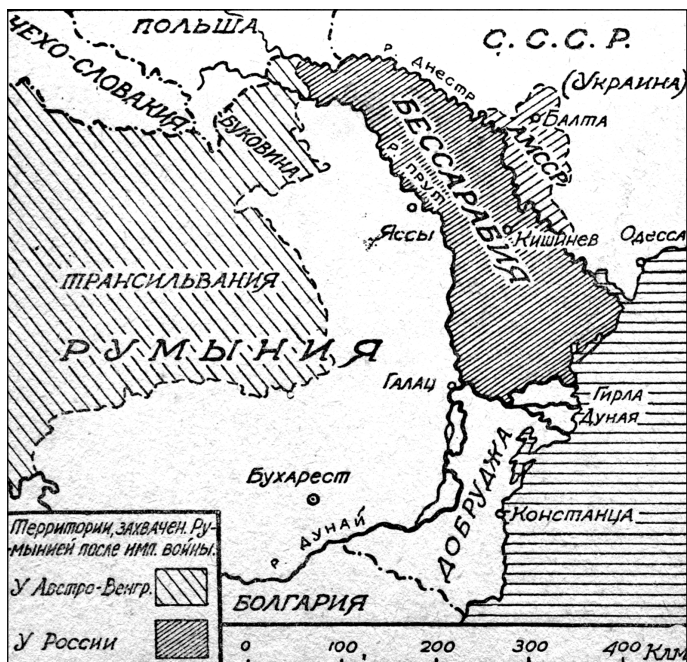
Тож закони розвитку людської цивілізації народів світу не змінити тривалим плином часу. В історичній пам'яті народу завжди залишається спогад про свою державність і прагнення її набути.

Гасла зі словами – прагнемо волі, самостійного розвитку, демократизації суспільства, щастя, благополуччя для всіх членів суспільства – знаходили щиросердий відгук завжди і скрізь. А поступки і логічні, базовані на історичному праві, домовленості між державами можливі тільки за умов взаєморозуміння, прагнення знайти оптимальне рішення для складних питань. Все це повинні, враховувати сучасні політики, маючи перед собою досвід минулого.

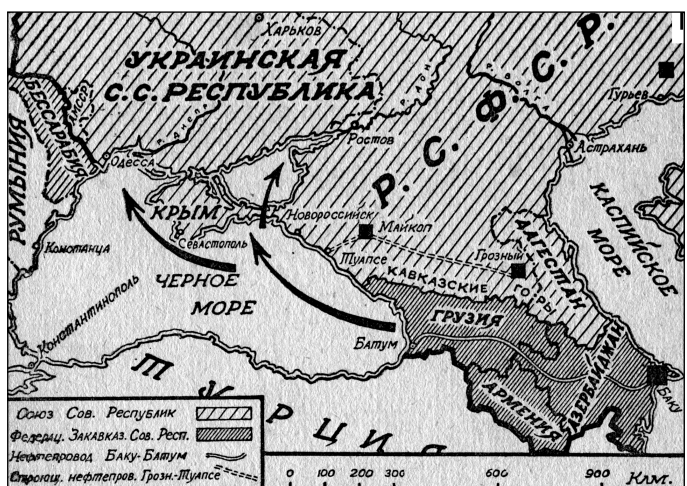

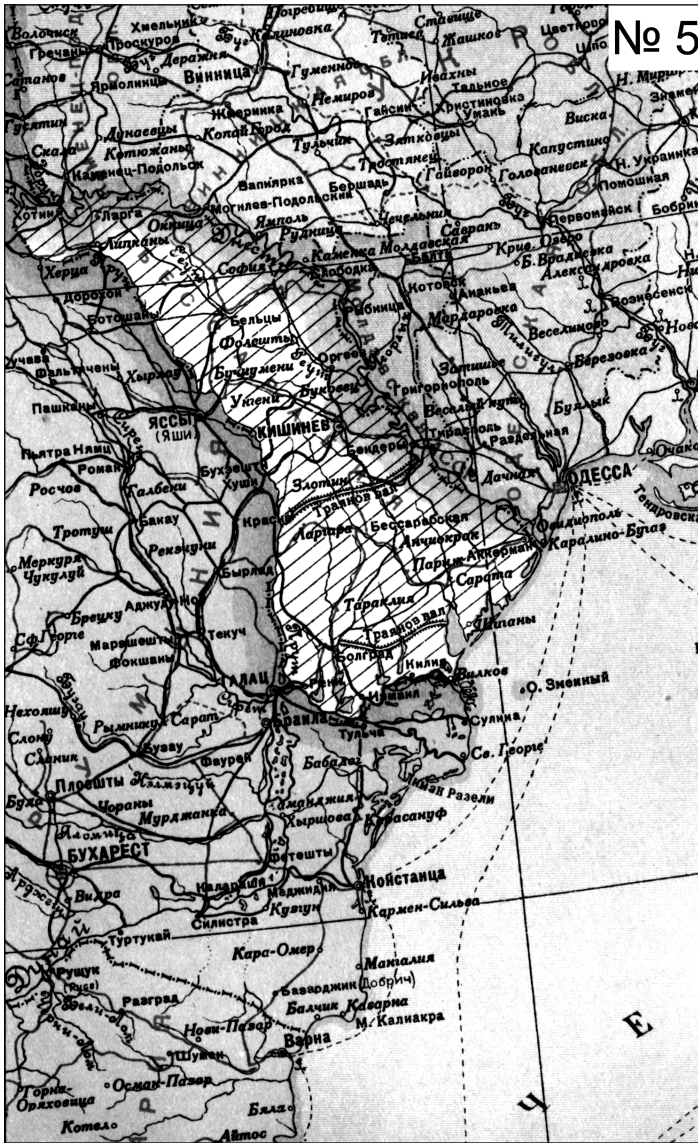
Бессарабія. 1927 р. // Атлас України й суміжних країн
/ Під заг. ред. д-ра В. Кубійовича. – Львів, 1937. – Карта № 54.

Бессарабия та АМРСР. 1927 г. // Атлас мировой политики / Сост. Дж. Ф. Хоррабин. — Харьков: «Укр. рабочий», 1927 — С. 34. — Карта № 19. — С. 33.

Бессарабия. 1927 г. // Атлас мировой политики / Сост. Дж. Ф. Хоррабин. — Харьков: «Укр. рабочий», 1927. — С. 34. — Карта № 20.

Политическая карта Европы. Бессарабия. 1938 г. // Атлас командира РККА. - М.: Генштаб, 1938. - Карта № 28. - С. 28.

